

College voor Toetsen en Examens

MAATSCHAPPIJLEER (GEMEENSCHAPPELIJK DEEL) TL-GL

Aanvulling: De vijf casussen voor 2024 zijn aan deze vakinformatie toegevoegd.

VAKINFORMATIE STAATSEXAMEN 2024

Versie: 10 oktober 2023

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CVTE). Het CVTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

INHOUD

1	INLEIDENDE OPMERKINGEN	4
2	EXAMENPROGRAMMA	4
3	COLLEGE-EXAMEN	4
3.1	SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN	4
3.2	MONDELING COLLEGE-EXAMEN	5
4	BEREKENING EINDCIJFER	5
	BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF EN BEGRIPPENLIJST	6
	BIJLAGE 2 CASUSSEN	12

1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

- Het staatsexamen maatschappijleer vmbo TL-GL bestaat uit een college-examen (paragraaf 3). Het college-examen heeft twee onderdelen: een schriftelijk college-examen en een mondeling college-examen.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder '[Vakinformatie voor het staatsexamen](#)' op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor de college-examens staat op [Oefenen voor het staatsexamen vo](#). Op Examenblad.nl staat bij [Veelgestelde vragen](#) onder het kopje 'Voorbereiding' waar je oefenmateriaal voor de centraal examens kunt vinden.
- De vijf casussen voor 2024 zijn aan deze vakinformatie toegevoegd.

2 EXAMENPROGRAMMA

In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen de vaardigheden en kennis getoetst kunnen worden.

Tabel 1 verdeling van de vaardigheden en kennis over de verschillende examens

exameneenheden maatschappijleer (gemeenschappelijk deel) TL-GL	schriftelijk college-examen	mondeling college-examen
basisvaardigheden	ja	ja
leervaardigheden in het vak maatschappijleer	ja	ja
cultuur en socialisatie	ja	ja
sociale verschillen	ja	ja
macht en zeggenschap	ja	ja
beeldvorming en stereotypering	ja	ja

3 COLLEGE-EXAMEN

3.1 SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN

Het schriftelijk college-examen gaat over de aangegeven examenstof (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)).

Opdracht: schriftelijk beantwoorden van vragen

Tijdsduur: 90 minuten

Deelcijfer: a

3.2 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Van de vijf gegeven casussen (zie [Bijlage 2](#)) zullen er twee tijdens het mondeling college-examen gebruikt worden (één mag jij kiezen, de andere wordt door de examinator gekozen. Maak je geen keuze, dan worden beide casussen door de examinator gekozen).

Daarnaast worden bij het mondeling college-examen ten minste twee exameneenheden, ter keuze van de examinator, uit de examenstof geëxamineerd.

Iedere casus is een artikel over een actueel onderwerp dat een relatie heeft met de examenstof. Je moet de casussen thuis voorbereiden; op de examendag is er geen voorbereidingstijd.

Het is de bedoeling dat je je in de casussen verdiept, er eventueel meer informatie over opzoekt en je er zo mogelijk een eigen mening over vormt. Je mag tijdens het mondeling college-examen maatschappijleer **geen** gebruik maken van aantekeningen die je op de casus maakt of van briefjes met aantekeningen over de casus.

Opdracht: beantwoorden van vragen naar aanleiding van de casussen en de examenstof

Tijdsduur: 25 minuten

Deelcijfer b: toetsing van ten minste twee exameneenheden

Deelcijfer c: toetsing twee casussen

4 BEREKENING EINDCIJFER

Het eindcijfer is gelijk aan het cijfer voor het college-examen.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deelcijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op een heel getal.

Cijfer college-examen: $(0,5 \text{ keer deelcijfer a} + 0,25 \text{ keer deelcijfer b} + 0,25 \text{ keer deelcijfer c})$, afgerond op een heel getal.

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF EN BEGRIPPENLIJST

Basisvaardigheden

Je kunt basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.

Leervaardigheden in het vak maatschappijleer

Je kunt met betrekking tot een maatschappelijk vraagstuk:

- principes en procedures van de benaderingswijze van het vak maatschappijleer toepassen
- een standpunt innemen en hier argumenten voor geven.

Cultuur en socialisatie

1. Je kunt beschrijven hoe een mens zich ontwikkelt tot lid van de samenleving en de invloed van het socialisatieproces herkennen en beschrijven.
In dat verband kun je:
 - voorbeelden geven van zaken die personen leren om zich als lid van de samenleving te kunnen gedragen,
 - met voorbeelden verduidelijken dat ontwikkeling en gedrag van personen door zowel maatschappelijk (aangeleerde) als door aangeboren eigenschappen bepaald wordt,
 - uitleggen welke instituties een rol spelen bij de ontwikkeling en het gedrag van mensen (bij het socialisatieproces),
 - beschrijven hoe beïnvloedingsprocessen zoals belonen/straffen, imitatie (en identificatie) een rol spelen bij de ontwikkeling en het gedrag van mensen (bij het socialisatieproces),
 - beschrijven wat er onder waarden en normen (en het verschil daartussen) wordt verstaan en in diverse gegeven voorbeelden waarden en normen (en het verschil daartussen) herkennen die het gedrag van mensen bepalen.
2. Je kunt beschrijven dat mensen bij een subcultuur (willen) horen en dat elke subcultuur invloed heeft op het gedrag (op het socialisatieproces).
In dat verband kun je:
 - typen subculturen (onderscheiden) herkennen in voorbeelden en verschillen (in oriëntaties) tussen deze groepen herkennen (en benoemen),
 - motieven voor het behoren tot subculturen beschrijven (en verband leggen met het socialisatieproces),
 - beschrijven dat het gedrag van mensen bepaald kan worden door de subcultuur (uitleggen welke rol de waarden en normen in een subcultuur spelen bij het gedrag van mensen).
3. Je kunt de rol beschrijven die een socialiserende instantie, als het onderwijs, het gezin of de sociale media speelt in de ontwikkeling van een mens als lid van de samenleving.
In dat verband kun je:
 - functies van onderwijs, het gezin of de sociale media in de samenleving beschrijven (en herkennen), zoals beroepsvoorbereiding, selectie, cultuuroverdracht, emancipatie en persoonlijkheidsvorming,
 - uitleggen waarom onderwijs, het gezin of de sociale media een steeds belangrijker functie in de ontwikkeling van de mens als lid van de samenleving (in het socialisatieproces) heeft gekregen,
 - voorbeelden noemen (en uitleggen) waaruit blijkt dat het sociaal milieu van invloed kan zijn op de kansen in het onderwijs,
 - uitleggen dat het onderwijs van invloed kan zijn op de ontwikkelingskansen en toekomstmogelijkheden van mensen.
4. Je kunt (vanuit de sociaal-culturele invalshoek) van een bepaald maatschappelijk probleem beschrijven welke waarden en/of normen een rol spelen bij het vormen van een mening over dat probleem.
In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
 - welke waarden en/of normen je gemeenschappelijk met anderen hebt,
 - welke tegengestelde waarden en/of normen anderen kunnen hebben,
 - welke waarden en/of normen voor anderen gelden.

Sociale verschillen

1. Je kunt aan de hand van voorbeelden beschrijven wat sociale verschillen zijn en waardoor deze veroorzaakt worden.
 In dat verband kun je:
 - voorbeelden geven van verschillen in inkomen, status en macht,
 - factoren die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van sociale ongelijkheid (zoals: ongelijkheid in inkomen, verschillen in vooropleiding, sociale milieu, sekse, etnische afkomst) in voorbeelden aanwijzen,
 - uitleggen hoe factoren als ongelijkheid in inkomen, verschillen in vooropleiding, sociale milieu, sekse en etnische afkomst, kunnen leiden tot het ontstaan van sociale ongelijkheid.
2. Je kunt beschrijven (uitleggen) dat de plaats van een mens op de maatschappelijke ladder in een samenleving kan veranderen (sociale mobiliteit).
 In dat verband kun je:
 - uitleggen dat een maatschappelijke positie kan afhangen van de inspanningen van een persoon zelf maar ook van de ideeën in de maatschappij over de functie die hij/zij bekleedt,
 - onderscheid maken tussen verworven en toegeschreven maatschappelijke posities en verklaren waarom in de huidige samenleving individuele capaciteiten steeds meer de maatschappelijke positie van mensen bepalen,
 - voorbeelden geven (en herkennen) van het stijgen en dalen op de maatschappelijke ladder (sociale mobiliteit),
 - voorbeelden noemen (en verklaren) van factoren die het stijgen en dalen op de maatschappelijke ladder (de sociale mobiliteit) kunnen versterken of verminderen, zoals sociaal milieu, onderwijs, aanleg, overheidsbeleid.
3. Je kunt voorbeelden geven van belangen van mensen in een bepaalde maatschappelijke positie en van conflicten die daarmee samenhangen.
 Beschrijven en uitleggen dat mensen vanuit hun maatschappelijke posities belangen hebben en dat daardoor conflicten kunnen ontstaan.
 In dat verband kun je:
 - maatschappelijke posities met bijbehorende belangen noemen (en herkennen) en van concrete situaties beschrijven (en uitleggen) dat er tegengestelde en overeenkomstige belangen zijn,
 - individuele en collectieve belangen onderscheiden (en toelichten welke conflicten daaruit kunnen ontstaan),
 - aan de hand van voorbeelden beschrijven wat de voordelen zijn als belangengroepen zich organiseren,
 - uitleggen waarom belangengroepen zich organiseren in belangenorganisaties en voorbeelden daarvan noemen,
 - voorbeelden kunnen noemen van machtsmiddelen (zie ML1/K/6) om voor je belangen op te komen in overleg- en conflictsituaties (en toelichten welke middelen in een gegeven situatie gebruikt kunnen worden).
4. Je kunt maatregelen van de overheid ten aanzien van sociale ongelijkheid kunnen noemen.
 - Overheidsbeleid ten aanzien van sociale ongelijkheid kunnen herkennen en beschrijven.
 In dat verband kun je:
 - voorbeelden geven van maatregelen die zijn bedoeld voor het verbeteren van de positie van zwakke groepen in de samenleving, zoals: positieve actie, subsidie, voorlichting, onderwijsvoorzieningen (en uitleggen dat deze maatregelen de positie van zwakke groepen in de samenleving kunnen verbeteren);
 - opvattingen uit gegeven voorbeelden herkennen en beoordelen over de rol die de overheid kan spelen bij het verminderen van sociale ongelijkheid;
 - een eigen standpunt weergeven over de rol van de overheid ten aanzien van sociale ongelijkheid (en een reactie geven op de opvattingen van maatschappelijke en politieke stromingen daarover in een gegeven situatie).
5. Je kunt (vanuit de sociaaleconomische invalshoek) van een bepaald sociaal probleem beschrijven welke belangen bij betrokkenen een rol spelen in relatie tot hun maatschappelijke positie.
 In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
 - wat de maatschappelijke positie is die iemand inneemt en welke belangen erbij horen,
 - welke belangen iemand gemeenschappelijk met anderen heeft,
 - welke tegengestelde belangen anderen kunnen hebben.

Macht en zeggenschap

1. Je kunt vormen van macht herkennen (herkennen en beschrijven).
In dat verband kun je:
 - voorbeelden geven van machtsmiddelen, zoals: positie, kennis, vaardigheden, aantal (en uitleggen hoe deze machtsmiddelen werken),
 - formele en informele macht herkennen (en uitleggen hoe en waarom er sprake van (in)formele macht is),
 - uitleggen wat het verschil is tussen macht en gezag.
2. Je kunt beschrijven dat (en uitleggen hoe) regels het samenleven van mensen mogelijk maken.
In dat verband kun je:
 - voorbeelden noemen van geschreven en ongeschreven regels (en uitleggen waarom regels nodig zijn),
 - in concrete situaties benoemen of regels zinvol (zouden kunnen) zijn (regels beoordelen op effectiviteit en wenselijkheid),
 - van een gegeven voorbeeld beschrijven welke factoren (zoals: normbesef, sociale controle, beloning, straf) een rol spelen bij het naleven van regels (en voorbeelden geven van situaties waarin deze factoren een rol spelen),
 - met behulp van voorbeelden beschrijven dat (en aangeven waarom) regels tijd- en plaatsgebonden zijn,
 - voorbeelden noemen van rechten en plichten (van jongeren).
3. Je kunt beschrijven (en uitleggen) van mogelijkheden die burgers hebben om invloed uit te oefenen op de politiek (politieke besluitvormingsprocessen).
In dat verband kun je:
 - met voorbeelden duidelijk maken hoe de massamedia gebruikt kunnen worden bij het doorsluizen van onderwerpen voor de politiek,
 - machtsmiddelen van actie/pressiegroepen noemen (herkennen en beoordelen),
 - beschrijven waarom er politieke partijen zijn (en dit met behulp van voorbeelden verduidelijken),
 - het verschil tussen politieke partijen en actie/pressiegroepen uitleggen,
 - politieke partijen in verband brengen met politieke stromingen, zoals: liberalisme, sociaaldemocratie, christendemocratie, extreemrechts en de ecologische stroming,
 - beschrijven (en uitleggen) dat politieke besluiten in Nederland vaak het gevolg zijn van een compromis (en dit in een gegeven situatie herkennen),
 - voorbeelden geven van situaties waarin het zinvol is politici te benaderen om voor bepaalde belangen op te komen,
 - een eigen standpunt weergeven over de mogelijkheden die individuele burgers hebben om invloed uit te oefenen op de politiek (op de politieke besluitvormingsprocessen).
4. Je kunt kenmerken van een parlementaire democratie noemen (herkennen en toelichten).
In dat verband kun je:
 - verschillen noemen (en herkennen) tussen een democratie en een dictatuur (en van een gegeven situatie beoordelen of er sprake is van een democratie of een dictatuur),
 - gegeven voorbeelden van grondrechten in verband brengen met onze democratie,
 - uitleggen dat besluiten met meerderheid van stemmen worden genomen.
5. Je kunt (vanuit de politiek-juridische invalshoek) van een bepaald maatschappelijk probleem beschrijven welke vormen van macht een rol spelen en wie macht heeft.
In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
 - welke machtsmiddelen een groep met bepaalde belangen/waarden heeft,
 - welke machtsmiddelen anderen met tegengestelde belangen/waarden hebben,
 - welke machtsmiddelen de overheid heeft.

Beeldvorming en stereotypering

1. Je kunt beschrijven dat mensen bij het vormen van hun meningen beïnvloed worden door selectie in informatie en;
aangeven dat selectieve waarneming een rol speelt in het proces van beeld- en meningsvorming.
In dat verband kun je:
 - uitleggen dat (en waarom) het door de (sociale) media gepresenteerde nieuws een deel is van wat er werkelijk gebeurd is (het resultaat is van selectieprocessen en deze selectie de beeldvorming bij mensen kan beïnvloeden),
 - uitleggen dat je uit informatie ook zelf een selectie maakt vanuit jouw achtergrond, waarden, normen, interesses.

2. Je kunt uitingen van vooroordelen en beeldvorming ten aanzien van de rol van mannen en vrouwen in de samenleving herkennen en benoemen.
In dat verband kun je:
 - verschillen tussen feiten en meningen ten aanzien van rolpatronen (herkennen en) benoemen aan de hand van voorbeelden (en hun mening geven over de veranderlijkheid van rolpatronen),
 - voorbeelden noemen en herkennen van traditionele rolpatronen ten aanzien van jongens en meisjes die door (sociale)media en/of opvoeding kunnen worden overgedragen,
 - uitleggen welke oorzaken ten grondslag liggen aan de beeldvorming ten aanzien van jongens en meisjes zoals: socialisatieproces, maatschappelijke positie, rol van de (sociale)media en de opvoeding en deze oorzaken herkennen,
 - voorbeelden noemen van de invloed die tijd en plaats hebben op de rolverdeling tussen mannen en vrouwen.
3. Je kunt voorbeelden noemen van vooroordelen en discriminatie, aangeven hoe deze kunnen ontstaan en wat daartegen te doen is vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en respect zoals beschreven in artikel 1 van de Grondwet.
In dat verband kun je:
 - de begrippen vooroordelen en discriminatie (en stereotypen) omschrijven, voorbeelden noemen en herkennen (en uitleggen of er in een situatie sprake is van vooroordelen, stereotypen en/of discriminatie),
 - oorzaken van discriminatie noemen (en herkennen) en de gevolgen beschrijven die discriminatie heeft voor individuen en groepen in de samenleving,
 - mogelijkheden beschrijven die de overheid en organisaties hebben om vooroordelen en discriminatie te bestrijden (en te voorkomen).
4. Je kunt van een bepaald maatschappelijk probleem herkennen en beschrijven op welke wijze de beeldvorming over dit probleem tot stand komt/gekomen is.
In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
 - welke vooroordelen of gevallen van discriminatie (stereotypen) er in de gegeven informatie te herkennen zijn,
 - welke rol de media bij de beeldvorming over dit probleem spelen.

Het examenprogramma is te vinden op [Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl), kies: jaarring 2024, vmbo TL-GL, maatschappijvakken, maatschappijleer (gemeenschappelijk deel) vmbo.

Begrippenlijst

Deze begrippenlijst bestaat uit een uittreksel van de belangrijkste begrippen uit de examenstof, op reproductieniveau: je kunt aangeven wat er bijvoorbeeld wordt verstaan onder een 'actiegroep', 'beeldvorming' of een 'compromis'.

1. aangeleerde/aangeboren eigenschappen
2. actiegroep
3. beeldvorming
4. belangen
5. belangengroep
6. christendemocratie
7. compromis
8. cultuur
9. cultuuroverdracht
10. democratie
11. dictatuur
12. discriminatie
13. emancipatie
14. etnische afkomst
15. extreemrechts
16. feit
17. formele macht
18. geschreven, ongeschreven regels
19. gezag
20. grondwet
21. identificatie
22. imitatie
23. individuele/collectieve belangen
24. informele macht
25. liberalisme
26. maatschappelijk probleem
27. maatschappelijke ladder
28. maatschappelijke positie
29. macht
30. machtsmiddelen
 - a) aantal
 - b) geweld
 - c) functie
 - d) kennis
 - e) geld
31. massamedia
32. mening
33. normbesef
34. overheidsbeleid
35. persoonlijkheidsvorming
36. politieke agenda
37. politieke partij
38. politieke stromingen
39. positieve actie
40. rechten en plichten
41. rolpatroon
42. samenleving
43. selectie
44. selectieve beeldvorming
45. sociaal milieu
46. sociale controle
47. sociale media
48. sociale mobiliteit
49. sociale verschillen/ongelijkheid

- 50. socialisatieproces
- 51. socialiserende instituties
- 52. socialisme
- 53. status
- 54. stereotype
- 55. subcultuur
- 56. tijd- en plaatsgebonden regels
- 57. vooroordelen
- 58. waarden en normen
- 59. wet

BIJLAGE 2 CASUSSEN

Casus 1 vmbo tl-gl

Eendjes voeren verboden

Het voeren van stadsdieren in Rotterdam mag niet meer, heeft de gemeenteraad besloten. Bewoners mogen dan nergens meer in de Rotterdamse openbare ruimte stadsdieren zoals eenden, ganzen en duiven voeren. Het verbod draagt er aan bij dat de vogels gezonder worden en dat mensen minder overlast hebben van plaagdieren zoals ratten. Ook maakt dit stadsbrede verbod een einde aan een aantal lokale verboden verspreid door de stad.

Samen de eendjes voeren, je laatste frietje aan de duiven geven of oud brood en andere etensresten op straat achterlaten voor de dieren. Het is goed bedoeld van veel Rotterdammers. Ze willen daarmee de dieren helpen en geen voedsel verspillen. En toch is er een voederverbod nodig. Want brood en etensresten maken de stadsdieren te zwaar of ziek.

Het brood bevat te veel zout en de etensresten die over blijven trekken ratten, muizen en meeuwen aan. Deze dieren zorgen weer voor veel overlast in de wijk door lawaai of agressief gedrag. En waar veel dieren samenkomen, wordt ook veel gepoept. Dit belandt samen met het brood en andere etensresten in het water wat zorgt voor algen en bacteriën die het water vervuilen. Dat maakt de dieren ook ziek.

Vanaf 1 juli 2022 geldt het voederverbod dus voor heel de stad. Dat betekent dat mensen nergens meer eenden of andere stadsdieren mogen voeren. In de aankomende maanden informeert de gemeente de bewoners via de wijk. En handhavers gaan in gesprek met mensen die de dieren toch voeren of voedsel op straat achterlaten.

Als dit niet werkt, riskeren Rotterdammers een boete van 100 euro. Het voederverbod geldt niet voor particuliere tuinen en vissers met een geldige sportvisakte. (Groot)ouders die met hun (klein)kinderen de dieren willen voeren kunnen hiervoor naar de kinderboerderijen in de stad. Rotterdammers die hun etensresten en oud brood toch een goede bestemming willen geven: oud brood kan in één van de 130 broodbakken die in de stad staan.

Bron: rtlnieuws.nl

Casus 2 vmbo tl-gl

Dreigementen en scheldpartijen: personeel bij zelfscankassa heeft het zwaar te verduren

Supermarktpersoneel voelt zich vaak onveilig als ze bij de zelfscankassa moeten werken. Dat blijkt uit een vragenlijst van NOS. Tientallen jonge medewerkers kregen te maken met scheldpartijen en dreigementen. Ook werden er dingen naar hun hoofd gegoid.

"We hoorden eigenlijk van bijna alle mensen die we spraken dat er vaak klanten zijn die intimiderend kunnen overkomen", vertelt Romy Beijersbergen van NOS in Nieuws en Co. "Ze vertellen dat mensen boos of geïrriteerd reageren als personeel een steekproef moet doen (=aantal items controleren). Als je zestien bent en je moet iemand aanspreken die een stuk ouder en misschien wel groter is, is dat niet de meest makkelijke situatie."

En er wordt dus lang niet altijd positief gereageerd als klanten worden aangesproken. "Je moet denken aan scheldende klanten, mensen die je wegduwen, je bedreigen met een mes of in je gezicht spugen. We hoorden zelfs van medewerkers die iets naar hun hoofd gegoid kregen; een wijnfles bijvoorbeeld."

Vergeten te scannen

Het supermarktpersoneel moet namelijk klanten aanspreken op diefstal, en dat komt maar wat vaak voor. En wie zijn dan de mensen die stelen? "Het kan iedereen zijn. Jongeren die energiedrankjes stelen of moeders die babyvoeding in de buggy leggen. Soms zijn het mensen met kinderen die halve tassen niet scannen of het kind boodschappen geven die ze dan 'vergeten' te scannen, maar ook oude mensen die vleeswaren onderin hun rollator leggen en dat niet afrekenen", vertelt Beijersbergen.

Aan training ontbreekt het vaak. De jonge medewerkers die NOS sprak, geven aan vaak helemaal geen training te hebben gehad op het aanspreken op diefstal. "Ja, hoe de scanner voor steekproeven werkte, maar niet hoe ze om moeten gaan met mensen die bewust of onbewust iets stelen", weet de journalist. "Het beleid van supermarkten is vaak aardig blijven en niet beschuldigen, op mensen afstappen en vragen of ze iets vergeten zijn. De-escaleren dus."

"Sommige jonge medewerkers zeggen eigenlijk geen mensen meer aan te willen spreken bij de zelfscankassa, maar soms moeten ze alsnog", vertelt Beijersbergen. "FNV wil eigenlijk een minimumleeftijd waarop je op die plek mag staan", besluit ze.

Bron: NPO & NTR

Casus 3 vmbo tl-gl

Helmplicht jaagt mensen de auto in

De mening van columnist Thijs Zonneveld

Een goed idee. Helmplicht. Een idee van Martin Damen, kabinetsadviseur. Om het aantal dodelijke verkeersslachtoffers onder fietsers terug te dringen, moet iedereen een helm op. Scheelt al gauw tachtig doden per jaar, zei hij. Het idee kan zo mee in het debat over verkeersveiligheid, volgende week in de Tweede Kamer.

Klinkt goed, die tachtig doden minder. Jammer dat het nergens op slaat.

Ik ben niet tegen fietsen met een helm op. Integendeel: doen. Zeker als je op de racefiets of zo'n elektrisch monster stapt dat met 40 plus over de fietspaden jaagt. Maar dat is iets anders dan een helmplicht voor álle fietsers. Als je een helm verplicht stelt om op je gewone fiets naar de buurtsuper, het station of je oma te fietsen, dan is het resultaat dat mensen minder gaan fietsen, dat blijkt uit heel veel onderzoeken en enquêtes. Dan gaan we maar met de auto. Het is precies wat je níet wilt als overheid. Al was het maar vanwege de gezondheidsschade die waarschijnlijk veel groter is dan de tachtig doden per jaar.

Maar wat me vooral pissig maakt, is hoe makkelijk de verantwoordelijkheid keer op keer bij fietsers wordt neergelegd. Slachtoffers in het verkeer? Helm op. Hoeven we tenminste niet na te denken over hoe je ongelukken voorkomt. Het past perfect in het de manier waarop talloze media verslag doen van fietsongelukken: 'Fietser (19) rijdt tegen openslaande autodeur', 'Wielrenner (52) komt om na botsing met vrachtwagen'. Alsof er geen mensen áchter het stuur van auto's en vrachtwagens zitten. Alsof autodeuren vanzelf open gaan en vrachtwagens vanzelf vergeten voorrang te geven.

Natuurlijk heeft de stijging van het aantal dodelijke fietsersslachtoffers te maken met vergrijzing en de populariteit van de elektrische fiets. Maar het heeft óók te maken met de toegenomen drukte op wegen en fietspaden, met de auto-eerst-mentaliteit, met hoe talloze automobilisten zich door het rijden - append, bellend, scheldend en toeterend naar iedere fietser die niet snel genoeg uit de weg gaat. De weg naar school wordt alleen maar gevaarlijker omdat we Kiss & Ride-zones* maken waar ouders hun kinderen snel uit de auto kunnen zetten op weg naar hun werk. In Rotterdam en Amsterdam kan één op de vier kinderen van 11 jaar niet eens meer fietsen. Hun ouders vinden het te gevaarlijk, te duur, te lastig.

- Kiss & Ride-zone = de plek waar mensen snel kunnen uitstappen en de auto ook meteen weer weg gaat.

Thijs Zonneveld

Uit: Algemeen Dagblad 15 april 2022

Casus 4 vmbo tl-gl

E-sigaretten met smaakje per 1 oktober 2023 definitief uit de handel

Banaan, sinaasappel of biscuit: alle smaken voor e-sigaretten worden op 1 oktober 2023 definitief uit de handel genomen. Dat blijkt uit een wijziging die onlangs is gepubliceerd in de Staatscourant.

Vanaf die datum mogen vloeistoffen voor zogenoemde Vapes en andere e-sigaretten alleen nog naar tabak smaken. Het verbod betreft zowel vloeistoffen voor navulverpakkingen als voorgevulde e-sigaretten en weg-werpvapes.

Verder mogen vanaf 2025 e-sigaretten zonder smaakje niet meer verkocht worden in supermarkten en gemakszaken, alleen nog in speciaalzaken.

Dat er een verbod op smaken voor e-sigaretten zou komen, was al duidelijk. Toenmalig staatssecretaris Blokhuis zei in 2020 dat e-sigaretten voor jongeren geregeld een opstapje waren naar het roken van gewone sigaretten en dat de smaken de drempel om te gaan 'vapen' verlaagden.

Ook verbod op afbeeldingen, woorden

Het was nog niet bekend hoe het verbod er precies uit zou komen te zien. Nu blijkt dat winkels vanaf 1 januari nog negen maanden de tijd hebben om de e-sigaretten met smaakjes te verkopen. Vanaf 1 juli mogen ze niet meer geproduceerd worden. Naast een verbod op smaken mogen verpakkingen straks ook geen afbeeldingen of woorden bevatten die naar iets anders verwijzen dan naar tabak. Verder worden de regels voor naamgeving strenger. Zo worden de vloeistoffen nu nog verkocht onder termen als '*bad boy fuel*', '*chillin*' of met woordgrappen als '*OMGin*', refererend aan een vloeistof die smaakt naar gin. Vanaf oktober mag dat niet meer op verpakkingen staan.

Aantrekkelijk voor jongeren

Esther Croes, expert bij Trimbos, noemt het verbod "een stap in de goede richting". Croes: "De zoete smaakjes maken het gebruik van e-sigaretten en Vapes vooral aantrekkelijk voor jongeren."

Verder doen verkopers alsof een e-sigaret een uitkomst is voor mensen die willen stoppen met het roken van tabakssigaretten, zegt ze. "Maar uit onderzoek blijkt dat slechts een enkeling er baat bij heeft."

Daarnaast ziet Croes dat de meeste rokers die e-sigaretten gaan gebruiken, zogenoemde *dual users* worden: oftewel mensen die zowel tabakssigaretten als e-sigaretten roken.

Ingrediëntenlijst

Het RIVM heeft een lijst opgesteld met zestien ingrediënten waar fabrikanten tabakssmaken mee mogen gaan maken. Met deze ingrediënten stelt het RIVM dat ongeveer een kwart van de huidige tabakssmaken kan blijven bestaan.

Bron: NOS Nieuws

Casus 5 vmbo tl-gl

Jongeren zeggen dat 0.0-bier de drempel voor 'echt' bier verlaagt.

Jongeren denken dat alcoholvrij bier de drempel verlaagt om bier met alcohol te gaan drinken. Bijna vier op de vijf jongeren tussen de 12 en 18 jaar hebben wel eens een alcoholvrij drankje gedronken. Ouders zijn zich minder bewust van het drempelverlagende effect dan hun kinderen.

Dat blijkt uit onderzoek van het RIVM en het Trimbos-instituut. De twee meest genoemde redenen om voor alcoholvrij te kiezen zijn: deelname aan het verkeer en de lekkere smaak. Door aan de smaak van bijvoorbeeld bier te wennen, denken jongeren dat de stap van alcoholvrij bier naar bier met alcohol kleiner wordt. „Een geldig punt”, zegt de hoogleraar gedragsverandering aan de Radboud Universiteit. „Kinderen wennen aan het concept bier en vooral aan de smaak.” Toch geeft een vragenlijst volgens de wetenschapper niet altijd een betrouwbaar beeld in de echte motivatie en beweegredenen. „Als je mensen vraagt of iets effect op ze heeft, geven ze het antwoord waarvan ze denken dat het zo is. Of hopen dat het zo is. Het hoeft nog geen verband te houden met wat het echte effect dat is alcoholvrije drank en reclames daarvoor op iemand heeft.” De meeste ondervraagde ouders staan negatief tegenover het drinken van alcoholvrije drankjes door hun minderjarige kind. Toch geeft ongeveer een derde van de ouders aan dat hun kind een glas alcoholvrij mag drinken als ouders zelf thuis zijn. Bovendien mag van de helft van de ouders hun kind alcoholvrij drinken op een feestje. Ruim 10 procent maakt hierover helemaal geen afspraken met hun kind.

Bier het populairst

Volgens het rapport steeg de verkoop van alcoholvrije dranken in supermarkten en slijterijen tussen 2017 en 2020 met 83 procent. Van de alcoholvrije dranken die worden verkocht, is 0.0-bier veruit het populairst.

Reclame voor alcoholvrije dranken heeft volgens het RIVM en het Trimbos-instituut een positief effect op de keuze voor een non-alcoholisch drankje. Fabrikanten geven volgens het rapport ongeveer 9 procent van hun reclamebudget uit aan alcoholvrije dranken. Jongeren denken dat ze door die reclames vaker voor alcoholvrije dranken kiezen en daardoor echte varianten laten staan.

Bron: www.ad.nl

BRONNEN

Alle bronnen zijn voor het laatst geraadpleegd op 10 oktober 2023

Casus 1: naar artikelen uit: het Barendrechts nieuwsblad en RTL nieuws, 25 maart 2022
<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5297574/brood-ongezond-eendjes-voeren-verboden-rotterdam-amsterdam>

Casus 2: naar een artikel van NPO & NTR (2023, 29 maart)

Bron: <https://www.nporadio1.nl/nieuws/binnenland/dca68ccf-987d-4a3e-a7d0-95ddf12d76c3/dreigementen-en-scheldpartijen-personeel-bij-zelfscankassa-heeft-het-zwaar-te-voortduren>

Casus 4: naar een artikel van NOS Nieuws, Donderdag 1 december 2022, 06:00.
Aangepast donderdag 1 december 2022, 17:11. <https://nos.nl/artikel/2454650-e-sigaretten-met-smaakje-per-1-oktober-2023-definitief-uit-de-handel>

Casus 5: naar een artikel van Elferink, T. (2021, 6 juli).

<https://www.ad.nl/koken-en-eten/jongeren-zeggen-dat-0-0-bier-de-drempel-voor-echt-bier-verlaagt~ab2324618/>

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.Examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.Staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.Examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.Staatsexamensnt2.nl)